වස්සවලාහක දෙවියා නිරූපිත ගල් කැටයම

සිරි ගම්හේවගේ (B.A. HONS)

දැනට වෙස්සගිරිය යයි හඳුන්වන පැරණි නටබුන් සහ ගල්ගුහා බහුල ස්ථානයේ ලැබෙන එක් සෙල්ලිපියක 'ඉසිරමනි' යයි සඳහන් වීම නිසා දැනට අපි ඉසුරුමුනි විහාරයයි හඳුන්වනු ලබන ස්ථානය පැරණි ඉසුරුමුනිය නොවන බව පෙනේ. මහාවංශයේ 'උත්තරාමේඝ ගිරි' යන නමින් හැඳින් වූ ස්ථානය දැනට ඉසුරුමුනිය යන නමින් හඳුන්වන ස්ථානය විය හැකියි. කිත්සිරි මේ රජ කළ (ක්‍රි:ව: 303-331) මෙරටට ගෙන එන ලද ධන්ත ධාතුව තැන්පත් කළේ 'මේඝ ගිරි' විහාරයේය. 1 වන කාශ්‍යප රජ කාලයේදී (ක්‍රි: ව: 477-495) ඉසුරුමුනිය 'බෝ උපුල්වන් කසුබ් රජ් මහවෙහෙර්' යනුවෙන් වෙනස් වේ.

ඉසුරුමුනියේ දක්නට ලැබෙන කැටයම්වලින් වැඩි හරියක් පල්ලව සම්ප්‍රදයට සමාන කම් දක්වන බව පුරාවිද්‍යාඥයින්ගේ මතයයි. අත් පාවල සිහින් දිගටි බව — ශරීරය කෙට්ටු බව — සහ ආභරණ විරලවීම ආදිය එම පල්ලව මූර්ති ලක්ෂණයෝය. මෙම ස්ථානයේ ගුප්ත ලක්ෂණ රැගත් මූර්ති ද ඇත. ඒවායේ විශේෂ ලක්ෂණයෝ නම් තරබව, ආභරණ බහුලවීම සහ මුද්‍රා බහුල වීමයි.

ඉසුරුමුනියේ කැටයම් දෙකක් කෙරෙහි වැඩි සැලකිල්ලක් දක්වතොත් 'මිනිස්රුව සහ අශ්ව හිස' යන කැටයම එයිනුත් කැපී පෙනේ. මෙම කැටයම කෙරෙහි හිත් යොමු කළ විචාරකයන් විසින් නොයෙක් අදහස් ප්‍රකාශ කොට ඇත. ආනන්ද කුමාරස්වාමි මහතා මෙම කැටයමින් නිරූපිත මිනිස් රූපය කපිල ඍෂිගේ බවත් අශ්වයා ඔහුගේ බවත් දක්වයි. වොජල් නම් කලා විචාරකයා 'ඉන්දියාවේ සහ ලංකාවේ බෞද්ධ කලා' නම් සිය ග්‍රන්ථයෙන් පෙන්වාදෙන පරිදි, එසේ අශ්ව රූපයක් නිරූපනය කිරීමට කිසි හේතුවක් නොමැති බවත්, එම මිනිස් රූපය ඍෂි රූපයකට වඩා මහා රාජ ලීලාවක් දක්වන බවත් පවසයි. මහාචාර්ය පරණවිතාන මහතා මෙම කැටයම සම්බන්ධව ඉදිරිපත් කොට තිබෙන මතයට අනුව මිනිස්රුව වර්ෂාවට අධිපති පර්ජන්‍ය දෙවියා බවත්, අශ්ව හිසෙන් නිරූපනය වන්නේ අග්නි දෙවියා බවත් පෙනේ.

සාමාන්‍ය බිම් මට්ටමේ සිට අඩි 15 පමණ උස ගල්පරයක නෙලා ඇති මෙම කැටයම මඳක් ඉදිරියට නෙරා එන සේ නිම කොට ඇත. මෙම

මිනිස් රූපයේ බැල්ම ක්ෂිතිජය හා ගැටෙමින් පවත්නා පරිදි ඇතට විහිදී ඇති කුඹුරු යායකට යොමු වේ. මෙම රූපය ප්‍රමාණයෙන් කුඩාය. ඉනේ සිට හිස් වැස්ම දක්වා උස අඩි 2 කුත් අඟල් $7\frac{1}{2}$ කි. මිනිස් රූවේ පපුව ගල්තලාවේ මට්ටමට කොටා තිබේ. වාඩිවී සිටින ලක්ෂණ පෙන්වනත් ආසනයක ලකුණු නොදැක්වේ. රූපයේ වම් කකුල බිම තබා පිටට විහිදී යන අයුරින් දක්වා ඇත. දකුණු කකුල වැතිරී සිටින ආකාරයක් පෙන්වයි. වම් අත උරහිසෙන් පහළට කඩා වැටී ඇති සේ දක්වා තිබේ. දකුණු අත දණහිස මත පහසු විධියකට පිහිටුවා ඇත. ශරීරය සෘජුය. උරහිස් පළල්ය. අවශ්‍ය වූයේ ශක්තිමත් බව සහ නීරෝගී තත්වයයි. රූපයේ හිනෙන් උඩ කොටස නග්නව පවතින අතර හිනෙන් පහළ සියුම් දුහුලකින් වැසී පවතී. පපුව මතෙහි සියුම් මාලයක් රැඳී ඇත. කන්වල බර කර්ණා ආභරණ දිස්වේ. හිසෙහි ජටාවක් පැළඳි ස්වරූපයක් වේ. මෙම ශීර්ෂාභරණ ක්‍රමයට දකුණු ඉන්දීය මූර්ති ශිල්පයේ 'ජටාහාර' යන නම සඳහන් වෙයි. පාදවල ඇඟිලි නිය යන්තමින් මතු කර ඇත. මෙසේ අදහස ශෛලිගතව පැවසීම පැරණි මූර්ති ශිල්පියාගේ ප්‍රධාන ලක්ෂණයක් විය.

මෙම කැටයමෙහි අශ්ව හිස නිරූපනය කොට ඇත්තේ මිනිස් රූපයේ වම් උරහිසට ගැවෙන අයුරින්ය. තමා පිටු පසෙහි අශ්වයකු සිටින බව දන්නා අයුරක් මිනිස් රූවෙන් පෙන්නුම් කරන බවත් හැඟී යයි. මෙයට සමාන කැටයමක් ඉන්දියාවෙන් මේ තාක් සොයාගෙන නොමැත. අග්නිදිග ආසියාවේ සියමේ සිටෙප් (Si-Tep) නම් ස්ථානයේ ගෙවීගිය මෙවැනි කැටයමක් පස්වන සියවසට අයත් සේ සැලකෙයි. එහි අශ්වයා දක්වා ඇත්තේ රූපයට දකුණු පසින්ය. ඉන්දීය කලා සහ ලිපි නම් පොතේ 10 වැනි කාණ්ඩයේ 83 වැනි පිටේ සහ මහා බ්‍රිතාන්‍යයේ රාජකීය ආසියාතික සංගමයේ සංග්‍රහයේ 1946 කලාපයේ 147 වැනි පිටේ සඳහන් වන පරිදි මෙම කැටයම් දෙක සමාන බවක් නොදක්වයි.

ඉන්දීය දේව කථාවල අශ්වයා සහ මිනිසා එකට සම්බන්ධකොට ඇත. මෙම වස්තු දෙක සම්බන්ධ කළා වූ රසවත් කතාන්තර කිහිපයක්ම එම දේවකථා වලින් කියැවේ. සිදුහත් කුමරු සහ කන්තක අශ්වයා සම්බන්ධ රසවත් කථාන්තරයක් ඇත. වලාහස්ස ජාතකයේ සහ දිව්‍යාවදානයේද මෙබඳු කථාන්තර ඇතුළත්ව තිබේ. එම කථාන්තරයන්ට අනුව මෙම මූර්තිය කළේ යයි ස්ථිරවම කීමට බැරිය.

මහා භාරතයේ සඳහන්වන පරිදි උදන්ක නම් බ්‍රාහ්මණයෙකු, තම ගුරුවරයාගේ භාර්‍යාව විසින් මෙහෙවරක යෙදවීය. රජකුගේ භාර්‍යාවකට අයත් කුණ්ඩලාභරණයක් සොරා ගෙන ඒමය එම උදන්කගේ කාර්යය වූයේ. උදන්ක විසින් එය ඉටු කොට ආපසු එද්දී ඔහුට මහත් හිරිහැරයකට මුහුණ පෑමට සිදුවිය. එනම් නක්පක නම් නාග රාජයා විසින් එම ආභරණය පැහැර ගැනීමයි. කුණ්ඩලාභරණය පැහැරගත් නාගරාජයා පාතාල ලෝකය බලා පළා ගියේය. උදන්ක ද නාගරාජයා පසු පසම පාතාල ලෝකය බලා ගියේය. එහි දී උදන්කට කලු සහ සුදු නූල්වලින් රෙදි වියූ ස්ත්‍රීන් දෙදෙනකු දක්නට ලැබිණ. චක්‍රයේ අර දෙළහක් විය. එය කරකැවීමට ලමයින් හයදෙනෙකු යොදවා තිබිණ. මේ අසළ අශ්වයකු පිට නැග සිටින මිනිසකු උදන්ක විසින් දකිනු ලැබීය. මෙවැනි සිද්ධීන් මාලාවක් ම ලක් වූ උදන්ක කෙසේ හෝ කුණ්ඩලාභරණය ලබා ගැනීමට පොහොසත් විය. ඔහුට එම ආභරණය ලබා ගැනීමට ඉන්ද්‍ර උදව් වී තිබේ. පසුව මෙම සිද්ධිය උදන්ක විසින් තම ගුරුවරයාට පැවසීය.

ගුරුවරයා එම සිද්ධිය විස්තර කරමින්, එම ස්ත්‍රීන් දෙදෙනා ධාතෘ සහ විධාතෘ බවත්, කලු නූල් වලින් රාත්‍රියත්, සුදු නූල් වලින් දවාලත් හැඳින්වෙන බව කීය. ගුරුවරයා උදන්කට කියූ පරිදි උදන්ක දුටු චක්‍රයෙන් අවුරුද්ද නිරූපනය වේ. චක්‍රය කරකවන ලමයින් හයදෙනාගෙන් සෘතු හය දැක් වේ. උදන්ක දුටු අශ්වයා අග්නි බවත්, අශ්වයා මත සිටින මිනිසා පර්ජන්‍ය බවත් ගුරුවරයා පැවසීය.

පර්ජන්‍ය යන වචනය අනුව මෙය මේඝවලාව බව පෙනේ. අග්නි යනු ගින්න හෝ උෂ්ණයයි. කෘෂිකර්ම සඳහා අවශ්‍ය ජලය සහ උෂ්ණය මෙසේ ආයාසයන් දේවත්වයෙහි ලා සැලකීය.

ඉසුරුමුනියේ පිහිටි මෙම කැටයම මහින් පෙනෙන මිනිස් රුව වෙල්යාය දෙස බලා සිටින අයුරකින් කොටා තිබීම සැලකිය යුතු වේ. වෙල්යාය සරු වීමට සහ හොඳින් පැසීමට අවශ්‍ය ජලය සහ උෂ්ණය මෙම කැටයමින් නිරූපනය කිරීම, මහාභාරතයේ සඳහන් වන එම රසවත් කථා පුවත අනුව බලා වුව ද ගැලපෙන බව මහාචාර්ය පරණවිතාන මහතාගේ මතයයි.

මේ කාලයේ සිංහලයන් ඉන්දීය දෙවියන් කෙරෙහි හැඳිනීමකින් යුක්තව සිටියේ දැයි සෙවීම වැදගත් වේ. පර්ජන්‍ය දෙවියා ඉන්දියාවේ එතරම් වැදගත් දෙවියකු ලෙසට සඳහන් නොවේ. සෘග් වේදයේ පර්ජන්‍යට උපකාර වශයෙන් දී ඇත්තේ ගීතිකා තුනක් පමණකි. මේ බව මැක්ඩොනල්ඩ් මහතා 'වෛදික ඉන්දියාව' නම් පොතේ 205 වැනි පිටුවේ සඳහන් කොට තිබේ. කාලිදස කවියා

ගේ කාලය වන විට පර්ජන්‍ය සහ ඉන්ද්‍ර එක් දෙවියකු ලෙසින් සලකා ඇත. කාලිදස සඳහන් කරන පරිදි පර්ජන්‍ය ඉන්ද්‍ර ගේ වර්ෂාව හඳුන්වන රූපයයි. පර්ජන්‍ය ගොවීන් සමඟ වැඩි සම්බන්ධ-කමකින් සිටි කෘෂිකර්මයට අධිපති දෙවියකුය යන හැඟීම එවිට පැතිර තිබිණ.

ඉසුරුමුනිය ආශ්‍රයෙන් ලැබුනු 5 වැනි කාශ්‍යප ගේ සෙල්ලිපියක 'පොදෙනවුලු පුලුඩොවුලුයෙන්' යයි සඳහන් වේ. ලංකා ශිලා ලේඛන සංග්‍රහයේ පළමුවන කාණ්ඩයේ 41 වැනි පිටේ සඳහන් වන පරිදි එනමින් වැව් දෙකක් හැඳින්වෙන්නේ යයි ඉසැඩ් (z) වික්‍රමසිංහ මහතා පවසයි. පරණවිතාන මහතාගේ මතයට අනුව 'පොදෙනවුලු' යන්න පොදෙන් + අවුලු යනුවෙන් බෙදගත් විට 'පොදෙන්' යනුවෙන් පර්ජන්‍ය ත්, අවුලු යනුවෙන් 'ආහ්වාන' යන සංස්කෘත වචනයේ අර්ථ දෙන පිදීම යන්න හැඳින්වෙන බවත් කියැ වේ. 'පුලුඩා' යනුවෙන් 'ප්ලොස්ටා' යන වචනයෙන් එන පුලුටු හෙවත් දැවීම යන අර්ථයෙන් එය අග්නි බවත් කියැවේ.

පර්ජන්‍ය දෙවියා ගැන බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ සඳහන්වන තොරතුරු මීලහට සොයා බලමු. පර්ජන්‍ය දෙවියාගේ කෝකනද සහ චුල්ලකෝක-නද යන දුවරුන් දෙදෙනා බුදුන් හමුවට පැමිණි බව සංයුක්ත නිකාය සඳහන් කරයි. බුද්ධ ඝෝස අටුවාචාරීන් පර්ජන්‍ය දෙවියා යනු වස්සවලාහක දෙවියා ලෙසින් දක්වයි. (Dict. of Pali Proper Noun Vol. 2. p. 98,848) කපිල වස්තුවේ වූ සංගායනාවක පර්ජන්‍ය දෙවියා ගොරවාගෙන පැමිණි බව කියැවේ. මහා සමය සූත්‍රයේ ද පර්ජන්‍ය ගැන සඳහන් වේ. මහාවංශයේ 21 වැනි පරිච්ඡේදයේ සඳහන් වන පරිදි එක්තරා ස්ත්‍රියක් වර්ෂාව ඉල්ලා දෙවියන්ට දුක් ගැනවිල්ලක් කීය. එය ඉන්ද්‍රට ඇසී පර්ජන්‍ය දෙවියා කැඳවා ලංකාවට වර්ෂාව ලබා දෙන්නැ' යි නියෝග කළේය. කංකාවිතරණී නම් කෘතියේ 'දෙවෝ වස්සන්තෙ' යන පාලි පාඨයට තේරුම් දෙනුවිට පර්ජන්‍ය දෙවියා වැටෙන කල්හි හෙවත් වසින කල්හි යන අර්ථය දෙයි. කෝට්ටේ යුගයේ ලියැවුන රුවන්මලෙහි 'පැදුන්' යන්න වර්ෂාව බව සඳහන් කොට තිබේ. රාහුල හිමියන් ද මෙය දක්වා ඇත. බමරගල සහ ඇඹුල් අඹේ සෙල්ලිපි වල සඳහන් වන 'පොවන', 'පවින' යන වචන වලට අනුව මහාචාර්ය පරණවිතාන මහතා අදහස් කරන්නේ ඒ වචනවලින් පර්ජන්‍ය අදහස් වන බවයි.

Artibus Asia - Vol XVI Part. III

මහාබෝධි වංශයේ එන පුවතකට අනුව දෙවන පියතිස් රජු විසින් අනුරාධපුරයේ නගර සීමා වෙන් කිරීමේදී පොකුණක් ගැන සඳහන් කරයි. එම පොකුණට සීමා දක්වන්නේ දක්ඛින ථූපය සහ රජ උයන් අතරින් දිවෙන පටුමහක් අසළ මෙත්ගිරි වෙහෙරට අයත් පොකුණ පිහිටි බවයි. දැනට ඉසුරුමුනියේ පිහිටි පොකුණ මෙය විය හැකියි. කිරිබත් වෙහෙර සෙල්ලිපියක මෙඝගිරි විහාරයක් ගැන සඳහන් වේ. එය දැනට කිරිබත් වෙහෙර නමින් දක්නා ලැබෙන විහාරය විය හැකියි. එහෙත් දැනට ඉසුරුමුනිය නමින් දන්නා ස්ථානය දක්ඛිණ මෙඝගිරිය විය හැකියි. 'මේඝ' යන්නෙන් වර්ෂාව හැඳින් වේ. පර්ජන්‍ය යනු වර්ෂාවට අධිපති දෙවියාය. මෙයින් මේ ස්ථානය වර්ෂාවට අධිපති දෙවියාට පූජා පැවැත් වූ ස්ථානය විය හැකියි. මෙහි පිහිටි ගල් පර්වතයද වලාකුලක් බඳුය. මෙම ගල් කැටයම ද කොට ඇත්තේ එම වලාකුලක් බඳු ගලෙහි මදක් මතුවන අයුරින්ය. මුලදී මෙවැනි දේවත්වය සම්බන්ධ අදහස්වලට සම්බන්ධ වුවද පසුව ඉසුරුමුනිය නම් මෙම ස්ථානය බෞද්ධ අදහස් වලින් ද ඔප විය. කාශ්‍යප රජු කාලයේදී මෙම ඉසුරුමුනිය විහාරය ප්‍රතිසංස්-කරණය කළ බව මහා වංශය සඳහන් කරයි.

මෙසේ පර්ජන්‍ය හෙවත් වස්සවලාහක දෙවියා ඉසුරුමුනියේ 'මිනිස් රුව සහ අශ්ව හිස' නම් ගල් කැටයමින් නිරූපනය වීමේ කථාව අවසන් වෙයි.

මහා විද්‍යාලය,
හුංගම.

සැ. යු. 'සංස්කෘත නාට්‍ය ක්‍රම විකාශය' යන මැයින් පසුගිය කලාපයන්හි පළවූ ලිපි පෙලේ අවසාන ලිපිය දෙසැම්බර කලාපයෙහි පලවනු ඇත.

සංස්කාරකවරු.